

УДК 378.147:78]:378.22

Туровець Олена Василівна

ORCID 0000-0002-4369-9734

Аспірантка факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
(Київ, Україна) E-mail: o.v.kondratiuk@npu.edu.ua

МЕТОДИКА ДІАГНОСТУВАННЯ СФОРМОВАНОСТІ МЕТОДИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Статтю присвячено висвітленню методики діагностування сформованості методичної культури магістрів музичного мистецтва у процесі фортепіанного навчання. Розглянуто зміст понять «педагогічна культура», «професійно-педагогічна культура», визначено сутність поняття «методична культура» та встановлено, що вона є підвидом професійно-педагогічної культури. Розроблено змістовно-структурну характеристику означеної якості. На основі структури визначено критеріальний апарат діагностування рівня сформованості методичної культури у магістрів музичного мистецтва. Визначено та описано рекомендовані методики, які будуть доцільними в процесі діагностування означеної якості у магістрів-піаністів. Спираючись на критерії оцінювання та їх показники, визначено три рівні сформованості методичної культури магістрів-піаністів, а саме: високий, середній та низький.

Мета роботи полягає в окресленні методичних рекомендацій щодо здійснення діагностування сформованості методичної культури у магістрів-піаністів у процесі фортепіанного навчання.

Методологія. Методологічними засадами для діагностування сформованості означеної якості у магістрів-піаністів слугували такі підходи: діяльнісний, рефлексивний, консолідаційний.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні актуальних та доцільних методів діагностування сформованості методичної культури магістрів музичного мистецтва у процесі фортепіанного навчання.

Висновки. Формування методичної культури магістрів музичного мистецтва є важливим чинником у особистісно-професійному розвитку студента та набутті ним важливих професійних якостей та вмінь. Діагностування рівня сформованості методичної культури доцільно здійснювати за допомогою різноманітних методик, спрямованих на встановлення рівня знань, фахових умінь та здібностей, спроможності студента до вископрофесійного керівництва навчальним процесом та здатності до ефективної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Ключові слова: професійна культура, методична культура, магістри музичного мистецтва, діагностування, фахова підготовка, рівнева характеристика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах розвитку мистецької освіти особливо гостро постає проблема зростання вимог до рівня підготовки фахівця у закладах вищої педагогічної освіти. Це зумовлено загальною тенденцією руху до нової якості освітнього процесу, що передбачає здатність випускника, зокрема музичного профілю, до креативності, мобільності, спроможність до вирішення творчих завдань різного типу та якісного надання освітніх послуг у процесі професійної діяльності. Це актуалізує потребу підвищення рівня їх методичної підготовки на факультетах мистецтв, зокрема формування у них методичної культури, яка є уособленням такої підготовки і забезпечує успішну роботу викладача мистецьких дисциплін. Але педагогічне керівництво процесом формування методичної культури передбачає необхідність розробки методики ефективного діагностування означеної якості задля встановлення її наявного рівня в піддослідних.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Різні аспекти формування фахової культури майбутніх учителів музики вивчали О. Андрейко, Л. Москальова, Т. Ткаченко та ін. М. Демір досліджувала процес формування інтерпретаційної культури в майбутніх вчителів музики у процесі фортепіанної підготовки. У своєму дисертаційному дослідженні А. Коваль вивчала процес формування методичної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва на засадах герменевтичного підходу. Загалом, аналіз свідчить про те, що проблема формування методичної культури магістрів-піаністів поки що не знайшла достатнього висвітлення у сучасних наукових працях.

Мета статті полягає в окресленні рекомендацій щодо здійснення діагностування сформованості методичної культури у магістрів-піаністів у процесі фортепіанного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У дослідженнях багатьох вчених розглядався зміст понять «педагогічна культура», «професійно-педагогічна культура» (Ю. Бойчук, Е. Бондаревська, В. Гриньова, Т. Іванова та ін.), вивчалася її історичне становлення (О. Костенко, А. Петренко); досліджувалася її багатопланова і складна структура (В. Буряк та ін.). Педагогічна культура як вид людської культури виступає інтегративною вимогою та інтегративною характеристикою педагогічного процесу в єдності його об'єкта, суб'єкта, цілей, змісту, механізмів і т. д.; вона виконує функції збереження, передачі, стимулювання, розвитку людської культури в цілому. Носіями педагогічної культури є люди, які займаються педагогічною практикою як на професійному, так і непрофесійному рівнях. Носіями ж професійно-педагогічної культури є люди, покликані професійно здійснювати педагогічну роботу, складовими якої є педагогічна діяльність, педагогічне спілкування і особистість як суб'єкт діяльності та спілкування на професійному рівні.

У дослідженнях В. Андрущенко, В. Гринько, Н. Мирончук, Н. Ничкало професійна діяльність педагога закладу вищої освіти постає як багатofункціональна діяльність, до основних видів якої відносяться навчальна, розвивальна і виховна. Методична діяльність відображається лише як складова, що забезпечує зазначені види педагогічної діяльності – навчальний, виховний. Різноманіття видів професійно-педагогічної культури визначається різноманіттям функцій педагогічної діяльності. Таким чином, поняття «методична культура» є підвидом професійно-педагогічної культури, оскільки остання характеризує культуру педагогічної діяльності в цілому в єдності всіх її функцій, а методична культура пов'язана з методичним контекстом професійної діяльності, з реалізацією методичних завдань [1].

У наукових дослідженнях методична культура характеризується як ступінь ефективності включення педагога в діяльність із застосуванням методичних знань, форм трансляції актуального педагогічного досвіду. Високий рівень методичної культури призводить до нових способів здійснення методичної діяльності, актуалізації здатності викладачів до трансформації власної методичної діяльності в предмет практичного перетворення. Поняття «методична культура» ми трактуємо як *інтегративну особистісну якість, що являє собою здатність оцінювати та коригувати виконавські досягнення учнів у відповідності до прогнозованого результату шляхом використання цілеспрямованих методико-технологічних прийомів, створення естетично-обґрунтованої та педагогічно-доцільної інтерпретації змісту музичних творів, що дозволяє досконало виконувати музично-педагогічну діяльність із метою визначення індивідуальної освітньої стратегії учня.*

Таке визначення поняття «методична культура» слугує підґрунтям для розроблення її змістовно-структурної характеристики, що забезпечила б формування означеної якості у магістрів-піаністів. Дана структура може бути визначена як єдність *мотиваційно-інформаційного, операційно-технологічного, рефлексивно-оцінювального та корекційно-комунікативного* компонентів.

Мотиваційно-інформаційний компонент включає мотиви діяльності майбутнього викладача фортепіано, спрямування на професійне самовдосконалення, а також інформаційне забезпечення. Знання слугують теоретичним підґрунтям для функціонування зазначених мотивів, а інтерес, в свою чергу, спонукає педагога-піаніста до збільшення інформаційної бази. Операційно-технологічний компонент пов'язаний із різними видами професійної діяльності педагога-піаніста, зокрема оволодінням ним комплексом спеціальних виконавських умінь і здібностей та сучасних методик, спрямованих на виконання творчих завдань та професійну самореалізацію. Рефлексивно-оцінювальний компонент спрямовує педагога-музиканта на коректне оцінювання музично-педагогічного процесу, оскільки оцінка є важливою та необхідною складовою музичного навчання та виховання. Лише на основі правильного оцінювання музично-педагогічної діяльності можливе правильне планування індивідуальної освітньої стратегії розвитку учня. Корекційно-комунікативний компонент розкриває специфіку процесу педагогічного керівництва учбовим процесом у класі фортепіано, в тому числі особливості корекції на різних етапах роботи над музичним твором, регулювання емоційно-психологічного стану учня та віднайдення педагогом вірного стилю педагогічного керівництва. Означена структура з різноманіттям її компонентів та елементів, які їх складають, стала підґрунтям для визначення критеріального апарату діагностування рівня сформованості методичної культури у магістрів музичного мистецтва. Критеріями сформованості даної якості є: 1) рівень мотивації до оволодіння музично-педагогічною діяльністю та ступінь опанування відповідними знаннями; 2) якість володіння спеціальними фаховими вміннями та педагогічними компетенціями; 3) здатність до організації перебігу навчального процесу з урахуванням особистісних якостей учня; 4) здатність до особистісно орієнтованої творчої взаємодії з учнем.

Так, з метою виявлення рівня мотивації магістрів до оволодіння музично-педагогічною діяльністю та ступеня опанування відповідними знаннями доцільно буде провести широке масове опитування за допомогою анкетування та тестування. В анкету варто включити питання, які розкриють ступінь інтересу студентів до професійної діяльності, їх прагнення до самореалізації та самовдосконалення, а також знання про сутність методичної культури та її значення для музично-педагогічного процесу. Задля визначення обсягу психолого-педагогічних та спеціальних фахових знань варто провести тестування, включивши в тест питання з педагогіки, психології та фахової методики.

Лабораторний експеримент спрямований на виявлення здатності до організації перебігу навчального процесу з урахуванням особистісних якостей учня, перевірки якості володіння спеціальними фаховими вміннями та педагогічними компетенціями, виявлення здатності до особистісно орієнтованої творчої взаємодії з учнем.

Для виявлення здатності до розроблення індивідуальної стратегії розвитку учня та встановлення рівня володіння фортепіанним репертуаром доцільно використати методику *«Власний шлях»*: кожному піддослідному надати дві психолого-педагогічні характеристики учнів, де вказати особливості розумового розвитку, специфіку емоційних реакцій, рівень розвитку музичних здібностей, музичні твори, які були виконані протягом навчального року, та деякі додаткові особистісні характеристики, такі, як інтерес до навчання та прагнення до творчості. Завдання полягає в тому, аби на основі отриманих даних розробити індивідуальну стратегію розвитку кожного учня та запропонувати під кожну позицію цього розвитку відповідний репертуар, за допомогою якого можна скоригувати певні недоліки, позначені в характеристиці учня.

Для вирішення завдання виявлення здатності до оцінювання процесу та результатів музично-педагогічної діяльності ми радимо застосувати метод *«Аналіз результатів навчання»*. Кожному із здобувачів потрібно надати інформацію про декількох студентів спеціальності «Фортепіано» щодо програм, виконуваних ними під час вступу і в кінці кожного з курсів, і оцінки, отримані ними. Їх завданням буде на основі отриманих даних проаналізувати результати навчального процесу та оцінити його успішність. Методику *«Круглий стіл»* можна спрямувати на вирішення двох завдань – встановлення ступеню володіння способами цілісної навчальної діяльності та визначення ступеню володіння сучасними спеціальними методиками. В межах даної методики рекомендуємо запропонувати студентам взяти участь в активному обговоренні з наведенням прикладів із власного досвіду стосовно знання ними різних спеціальних методик та способів цілісної навчальної діяльності в їх межах.

Для вирішення завдань виявлення здатності до коригування музично-педагогічної діяльності, виявлення уміння регулювати емоційно-психологічний стан учня та встановлення наявності та характеру індивідуального стилю педагогічного керівництва ми пропонуємо використати методику *«Я – вчитель»*. Студентам пропонують поділитись на пари, де один з них повинен виконувати роль учня, а інший – викладача. В присутності всіх піддослідних в актовому залі студент виконує один твір зі своєї програми, а його партнер повинен виявити переваги та недоліки і дати правильні рекомендації щодо їх виправлення, іншими словами – відкоригувати музично-педагогічну діяльність та знайти шляхи до врегулювання емоційно-психологічного стану учня.

Беручи за основу критерії оцінювання та їх показники, ми можемо визначити три рівні сформованості методичної культури магістрів-піаністів, а саме: *високий, середній та низький*.

Високий рівень сформованості – *компетентно-креативний* – передбачає наявність у піддослідних глибокого інтересу до музично-педагогічної діяльності, непохитне прагнення магістра до самореалізації та професійного самовдосконалення в процесі музично-педагогічної та виконавської діяльності, наявність великого обсягу психолого-педагогічних та музично-теоретичних знань, високий ступінь володіння способами цілісної навчальної діяльності, досконалий рівень виконавської майстерності, професійне володіння сучасними спеціальними методиками, здатність вірно розробити індивідуальну стратегію розвитку учня та правильно оцінити процес і результати музично-педагогічної діяльності, широке володіння фортепіанним репертуаром, спроможність правильно відкоригувати музично-педагогічну діяльність та врегулювати емоційно-психологічний стан учня з урахуванням наявності та відповідного характеру у магістра індивідуального стилю педагогічного керівництва.

Середній рівень сформованості – *базово-нормативний*. Студенти, які відносяться до даного рівня, характеризуються помірним інтересом до музично-педагогічної діяльності, недостатнім прагненням до самореалізації та професійного самовдосконалення, обмеженим обсягом музично-теоретичних і психолого-педагогічних знань, недосконалим рівнем виконавської майстерності, фрагментарним володінням способами цілісної навчальної діяльності та спеціальними методиками, здатністю лише частково окреслити індивідуальну стратегію розвитку учня та не завжди правильно оцінити процес і результати музично-педагогічної діяльності, обмеженим володінням фортепіанним репертуаром, недостатньо розвиненою здатністю до коригування музично-педагогічної діяльності та регулювання емоційно-психологічного стану учня, частковою наявністю індивідуального стилю педагогічного керівництва.

Низький рівень сформованості – *елементарно-адаптивний* – притаманний студентам, котрі байдуже ставляться до музично-педагогічної діяльності, не проявляють прагнення до самореалізації та професійного самовдосконалення, володіють фрагментарними знаннями з психолого-педагогічних та музично-теоретичних знань, не володіють способами цілісної навчальної діяльності та спеціальними методиками, мають низький рівень виконавської майстерності, нездатні розробити індивідуальну стратегію розвитку учня, майже не володіють фортепіанним репертуаром, не спроможні оцінити процес і результати музично-педагогічної діяльності, не вміють регулювати емоційно-психологічний стан учня та коригувати музично-педагогічну діяльність, у процесі педагогічного керівництва не спроможні визначити певний стиль, оскільки не можуть правильно оцінити ту чи іншу педагогічну ситуацію і віднайти шляхи до педагогічного керівництва діяльністю учнів.

Висновки та перспективи. Отже, запропоновані методи і прийоми діагностики сформованості методичної культури магістрів музичного мистецтва забезпечують якісне та всебічне дослідження означеної риси на наявному рівні без втручання дослідника у навчальний процес. Визначення рівневої характеристики сформованості даної якості відкриває шляхи для розробки методики формування методичної культури в єдності її складових. Запропоновані діагностичні методики мають достатньо універсальний характер і можуть бути застосовані для діагностування рівня сформованості методичної культури студента будь-якого профілю з використанням відповідного репертуару.

References

1. Андрущенко В. П. Про концептуальні засади філософії освіти. *Нова парадигма: альманах наук. праць*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. Вип. 36. С. 8–20.
Andrushchenko, V. P. (2004). Pro kontseptualni zasady filosofii osvity [On the Conceptual Foundations of the Philosophy of Education]. *Nova paradyhma: almanakh nauk. prats – New Paradigm: Science Almanac works*. Kyiv, Ukraine: NPU imeni M. P. Drahomanova. Vyp. 36, 8–20.
2. Єременко О. В. Основи магістерської підготовки: теорія і практика реалізації в системі музично-педагогічної освіти: навч.-метод. посібник. Суми: Вид-во Мрія-1, 2012. 292 с.
Yeremenko, O. V. (2012). *Osnovy mahisterskoi pidhotovky: teoriia i praktyka realizatsii v systemi muzychno-pedahohichnoi osvity: navch.-metod. posibnyk* [Basics of Master's Training: Theory and Practice Implementation in the Music-pedagogical System Educational: Method. Manual]. Sumy, Ukraine: Mriya-1.
3. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Рад. школа, 1989. 608 с.
Kostyuk, H. S. (1989). *Navchalno-vykhovnyi protses i psykhychnyi rozvytok osobystosti* [Educational Process and Mental Development of Personality]. Kyiv, Ukraine: Rad. Shkola.
4. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія: монографія за заг. ред. І.А. Зязюна. Київ: Наукова думка, 2003. 262 с.
Orlov, V. F. (2003). *Profesiine stanovlennia vchyteliv mystetskykh dystsyplin: teoriia i tekhnolohiia: monohrafiia* [Professional Formation of Teachers of Art Disciplines: Theory and Technology: Monograph] / za zah. red. I. A. Ziaziuna Kyiv, Ukraine: Naukova dumka.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посібник. Київ: Вид-во Інтерпроф, 2002. 270 с.
Rudnytska, O. P. (2002). *Pedahohika: zahalna ta mystetska: navch. posibnyk* [Pedagogy: General and Artistic: Education. Manual]. Kyiv, Ukraine: Vyd-vo Inrterprof.

Turovets Olena

ORCID 0000-0002-4369-9734

Postgraduate Student of
the Anatolii Avdiievskyi Faculty of Arts,
Dragomanov Ukrainian State University
(Kyiv, Ukraine) E-mail: o.v.kondratiuk@npu.edu.ua

DIAGNOSING METHODS THE FORMATION OF MUSICAL ARTS MASTERS METHODOLOGICAL CULTURE

The article is devoted to highlighting the method of diagnosing the formation of methodical culture of masters of musical art in the process of piano training. The content of the concepts «pedagogical culture», «professional-pedagogical culture» was considered, the essence of the concept «methodological culture» was determined and it was established that it is a subspecies of professional-pedagogical culture. A content-structural characteristic of the specified quality has been developed. On the basis of the structure, a criterion apparatus for diagnosing the level of formation of methodical culture among masters of musical art is determined. The recommended methods are defined and described, which will be appropriate in the process of diagnosing the specified quality in master pianists. Based on the evaluation criteria and their indicators, three levels of formation of methodical culture of master pianists are defined, namely: high, medium and low.

The purpose of the work is to outline methodical recommendations for diagnosing the formation of methodical culture among masters-pianists in the process of piano training.

Methodology. The following approaches served as methodological bases for diagnosing the formation of a certain quality among master pianists: activity, reflexive, consolidation.

The scientific novelty of the research consists in the determination of relevant and appropriate methods of diagnosing the formation of the methodical culture of masters of musical art in the process of piano training.

Conclusions. The formation of the methodological culture of masters of musical art is an important factor in the personal and professional development of the student and his acquisition of important professional qualities and skills. It is expedient to diagnose the level of formation of methodological culture with the help of various methods aimed at establishing the level of knowledge, professional skills and abilities, the student's ability to lead the educational process in a highly professional manner and the ability to effectively train future specialists in musical art.

Key words: professional culture, methodical culture, musical art masters, diagnostics, professional training, level characteristics.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Щолокова О. В.**